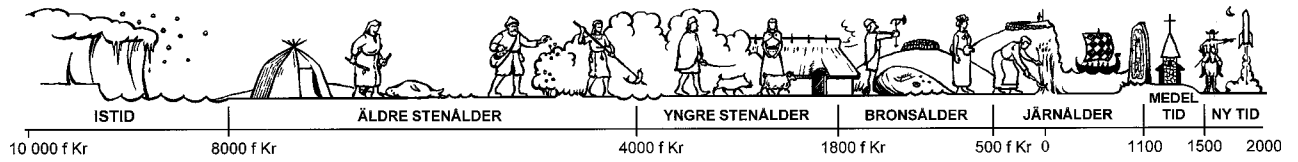

Förundersökning vid Ormstavägen

Arkeologisk förundersökning i form av schaktkontroll längs Ormstavägen i anslutning till RAÄ 38, Vallentuna socken och kommun, Uppland.

Rapport 2000:14

Kjell Andersson

Tidsaxel Mats Vänehem

© Stockholms läns museum
 Produktion: Stockholms läns museum
 Redaktionell bearbetning: Anders Ericsson

Allmänt kartmaterial: Lantmäteriverket. Medgivande 97.0133

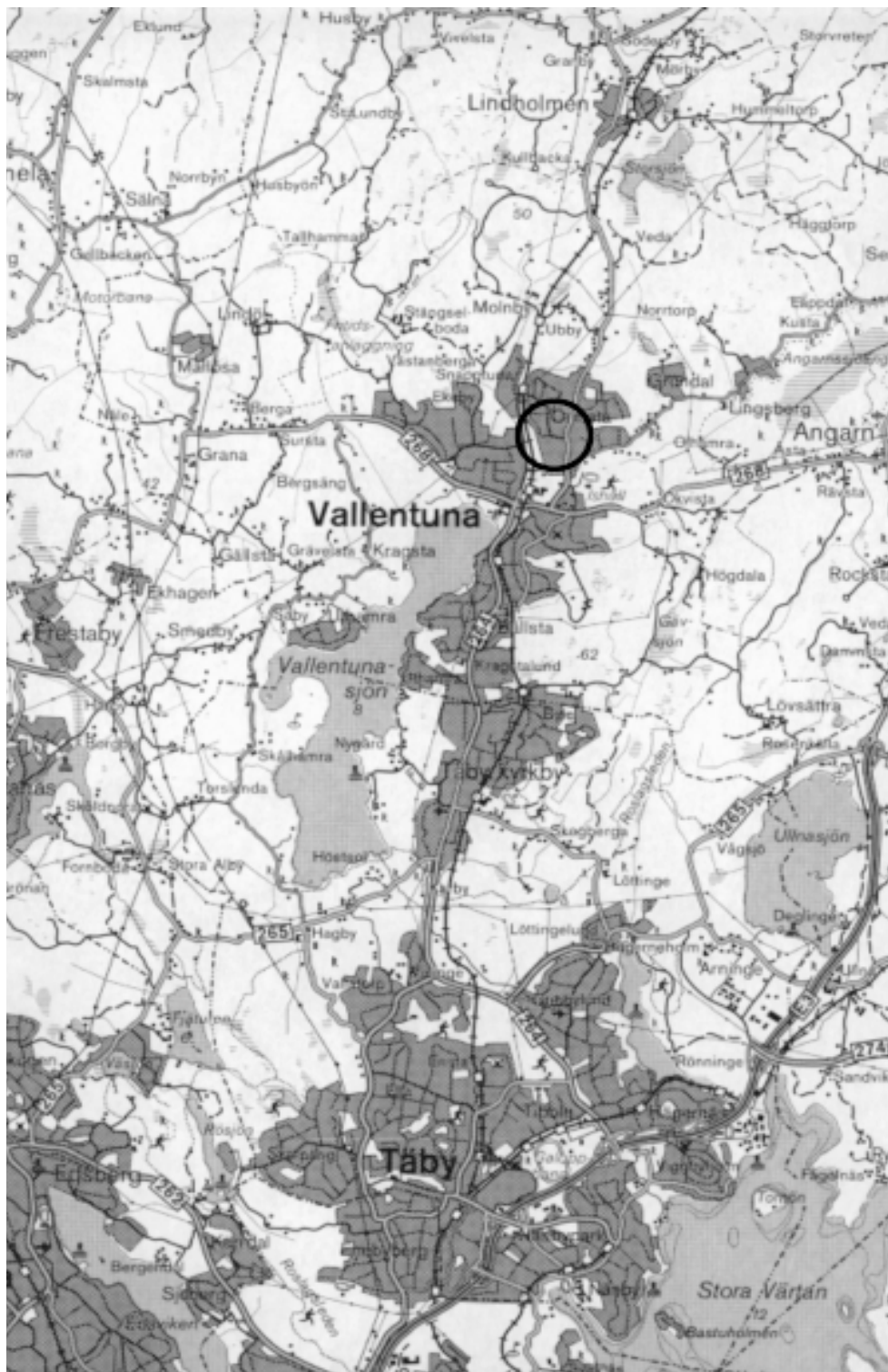
Stockholm 2000

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	6
Fornlämningsmiljö	6
Syfte och metod	7
Undersökningsresultat	7
Referenser	8
Tekniska och administrativa uppgifter	8

Bilaga 1. Situationsplan

Bilaga 2. Anläggnings- och objektbeskrivningar

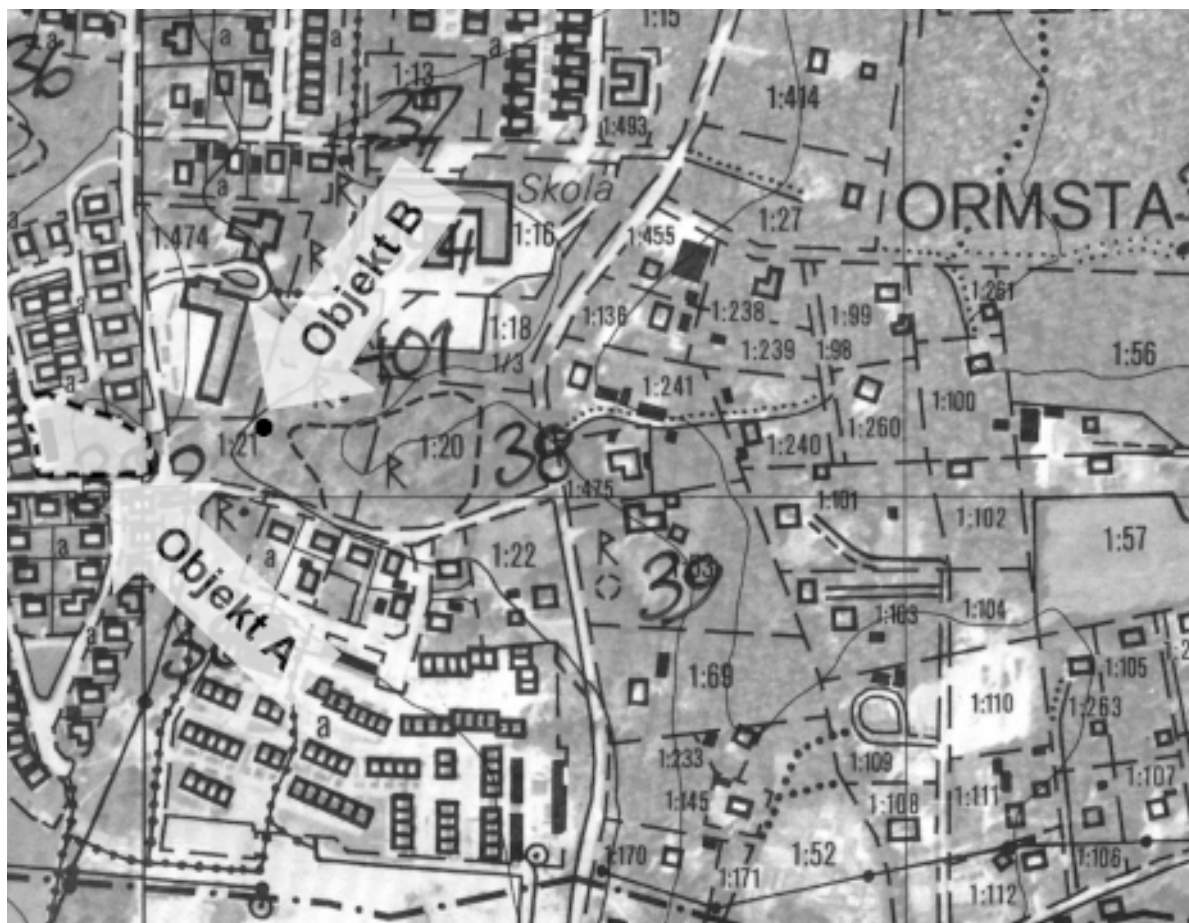
Undersökningsområdet markerat på Blå kartan, skala 1:100 000.

Sammanfattning

Stockholms läns museum genomförde den 6-8 juni 2000 en förundersökning i form av schaktkontroll längs en ca 250 m lång sträcka utmed Ormstavägens södra del i Vallentuna socken och kommun i samband med en ledningsdragningsarbete. Orsaken till undersökningen var att arbetsområdet låg i direkt anslutning till ett registrerat gravfält (RAÄ 38). Uppdragsgivare var Vallentuna elverk.

Vid schaktkontrollen framkom fem anläggningar varav fyra härदार och en sopgrop samt ett kulturlagerliknande lager (bilaga 1 och 2). Två härदार i anslutning till gravfältets sydöstra del (A4 och A5) kan förmodligen dateras till förhistorisk tid. Inga fynd som styrker hypotesen påträffades dock.

Det kulturlagerliknande lagret utgörs möjligen av dumpmassor från en arkeologisk undersökning på gravfältet RAÄ 38 i samband med en vägutbyggnad 1956. Det kan dock inte uteslutas att det rör sig om en vidare utsträckning av den bronsåldersboplats som påträffades under den undersökta delen av gravfältet.

Utdrag ur Ekonomiska kartan 1110f Vallentuna, skala 1:5000.

Två av härdarna (A1 och A2) samt sopgruppen (A3) påträffades i anslutning till sentida bebyggelse lämningar (OBJ C) bestående av en kallmur (A6), en brunn samt en trädgårdsgång. Anläggningarna som genom fynd kunde dateras till sen tid har förmodligen samband med bebyggelse lämningarna. Inga fynd tillvaratogs.

Bakgrund

Bakgrunden till undersökningen var att Vallentuna elverk på uppdrag av Vallentuna kommun planerade att byta ut belysningen längs en ca 250 m lång sträcka av Ormstavägens södra del. Den befintliga belysningen bestod av trästolpar med luftledning vilka skulle bytas ut mot stålörsstolpar med jordkabel. Då arbetsområdet låg i direkt anslutning till ett registrerat gravfält av yngre järnålderskaraktär (Vallentuna sn, RAÄ 38) beslutade länsstyrelsen att en arkeologisk förundersökning i form av schaktkontroll skulle utföras i samband med att arbetet påbörjades (Lst dnr 2021-00-21010).

Schaktkontrollen utfördes under perioden 6-8 juni 2000. Uppdragsgivare var Vallentuna elverk.

Fornlämningssmiljö

I närområdet kring det berörda gravfältet finns ytterligare ett gravfält (RAÄ 36), ett röse (RAÄ 39), fyra skålgropslokaler (RAÄ 37, 388, 392 och 401), en hällristning (RAÄ 395) samt tre stensättningar (RAÄ 35) registrerade. De sistnämnda har dock varit föremål för en arkeologisk undersökning och är numera borttagna (ATA 5814/53). Stensättningarna kunde utifrån utseende och gravskick dateras till äldre järnålder (ca 500 f Kr – 500 e Kr). I samband med förundersökningen påträffades en tidigare oregistrerad skålgropslokal (OBJ B, figur 2) strax väster om gravfältet RAÄ 38, som för övrigt har en vidare utsträckning åt väster än den begränsning som anges på ekonomiska kartan (se bilaga 1).

En grav på gravfältets östra del som undersöktes 1946 av Stockholms högskolas arkeologiska seminarium, kunde genom fynd dateras till yngre järnålder (ATA 4491/46). Sexton gravar på gravfältets södra del undersöktes 1956 i samband med en utbyggnad av Ormstavägen (ATA 191/57). Gravarna kunde urifrån anläggningstyper och fynd dateras till både äldre och yngre järnålder. Under gravarna påträffades ett tjockt kulturlager och boplatsanläggningar i form av gropar, stolphål och kokgropar. Boplatsen daterades till bronsålder (ATA u98/75)

De företagna undersökningarna och fornlämningsbilden i övrigt antyder att området har varit kontinuerligt utnyttjat för bosättningar från bronsåldern (ca 1800-500 f Kr) fram till yngre järnålder (ca 500-1100 e Kr). I direkt anslutning till arbetsområdets västra ände, där Ormstavägen viker av mot norr, ligger också platsen för Ormsta gamla bytomt (OBJ A) enligt häradskartan från 1902. Den berörda vägsträckan utgörs av den gamla byvägen som ännu har samma sträckning. Bytomtens läge i förhållande till de två gravfälten och den forna åkermarken antyder att Ormsta kan ha platskontinuitet sedan åtminstone yngre järnålder.

Syfte och metod

I enlighet med länsstyrelsens beslut utfördes förundersökningen som en schaktkontroll. Schaktet som totalt berörde en ca 250 m lång sträcka intill vägbanans norra kant grävdes med en 0,3 m bred planeringsskopa till ca 0,4 m djup. I anslutning till schaktet togs också sex ca 1x1 m stora och 0,9 m djupa gropar upp för fundamenten till de nya belysningsstolparna. Cirka 40 m av schaktets östra ände grävdes utan schaktkontroll då denna del endast berörde vägfyllnadsmassor.

Då beställningen av uppdraget kom med endast en dags varsel kom arkivstudierna att genomföras först efter avslutad undersökning.

De anläggningar som påträffades markerades in på plan i skala 1:1000 (bilaga 1). Den del av anläggningarna som framkom i schaktet undersöktes och beskrevs (bilaga 2). Inga fynd tillvaratogs (endast sentida material påträffades dock).

Undersökningsresultat

Schaktets första 40 meter från väster berörde endast vägfyllnadsmassor. De följande ca 60 metrarna utgjordes av mo- och morän. I anslutning till detta parti finns rester efter sentida bebyggelse (OBJ C). Lämningarna utgörs dels av en ca 15 m lång kallmur (A6, bilaga 1) vilken löper intill och parallellt med Ormstavägen. Strax norr om murresten finns en brunn samt en trädgårdsgång med stensatta kanter som löper i närmast nord-sydlig riktning över gravfältet.

Cirka 10 meter öster om murpartiet påträffades två härdar (A1 och A2) och något öster om dessa en grop (A3). Anläggningarna påträffades på 0,1 - 0,2 m djup. I härdarna framkom tegel- och järnfragment samt i botten på A1 en skärva glacerad keramik av sen typ. Gropen utgjordes av en sogrop i vilken fynd av järnfragment och taggtråd gjordes. Anläggningarna hör sannolikt samman med bebyggelselämningarna OBJ C.

Schaktsträckan i direkt anslutning till gravfältet, ca 70 m, utgjordes endast av vägfyllnadsmaterial med inblandning av recenta föremål.

I höjd med de två stigar som korsar gravfältet (bilaga 1) övergick schaktfyllningen i mo, och strax öster om stigarna påträffades två härdar (A4 och A5). Härdarna som framkom på ca 0,3 m djup innehöll endast skörbränd sten, sot och kol. Härdarna gav ett förhistoriskt intryck, men några fynd som styrker hypotesen framkom inte.

Strax öster om härdarna och i anslutning till gravfältets sydöstra begränsning finns gammal åkermark och marken övergick i lerig mylla. Här påträffades ett mörkt kulturlagerliknande lager med rikligt med kol som sträckte sig minst 20 m åt öster. Två provgropar som grävdes i lagret, visade att detta var minst 0,3 m tjockt. Fyndkategorier som vanligen påträffas i förhistoriska kulturlager, såsom bränd lera, keramik, skörbränd sten, brända och obrända ben, saknades helt. Ett par fynd av tegel och yngre rödgods samt ett ca 0,4 m i diameter stor stenskott stolphål med förmultnade trärester talade istället för att det var ett sentida lager, möjligen ett igenfyllt dike.

Mot bakgrund av de efter undersökningen genomförda arkivstudierna, som bland annat visade att den 1956 genomförda undersökningen hade berört en boplats med ett upp till halvmetertjockt kulturlager av "svartjord" med rikligt med kol, behöver tolkningen möjligen revideras. Det kulturlager som den äldre undersökningen berörde innehöll skörbrända stenar, krukskärvor (totalt tillvaratogs ca 22 kg inom en ca 30x10 m stor yta) samt brända och obrända ben. Dessa fyndkategorier saknades dock helt i det nu påträffade lagret.

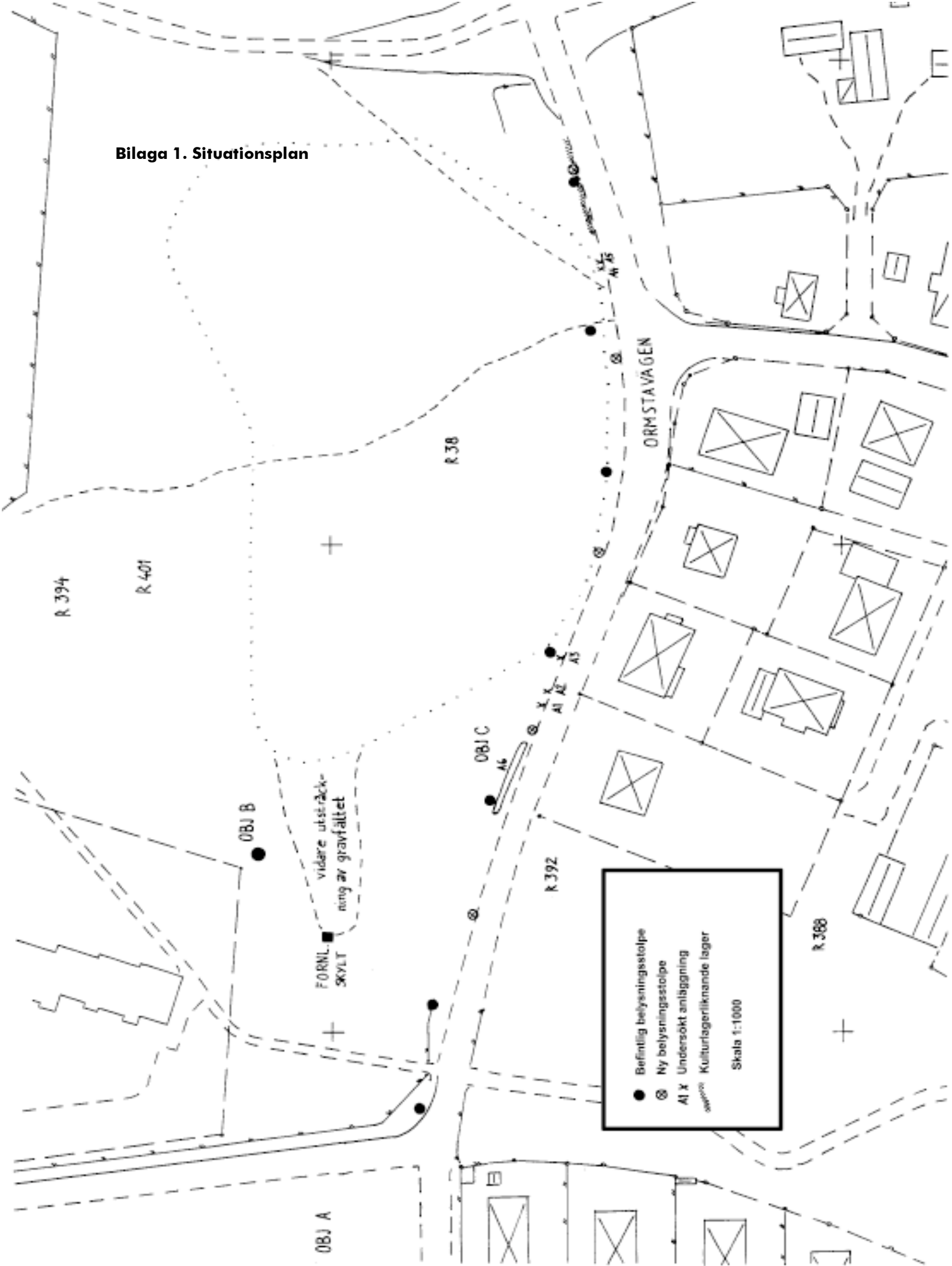
Referenser

Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA)
Ekonomiska kartan, blad 11I Of Vallentuna
Fornlämningsregistret (FMR), Vallentuna socken
Häradskartan, Vallentuna härad, 1902

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsen i Stockholms län, beslut: 2021-00-21010
Stockholms läns museum, dnr: 2000:057
Ärende: *förundersökning i samband med ledningsdragning*
Belägenhet: *Ekonomiska kartan, blad 11I Of Vallentuna,*
Koordinater enl. RT 38: *x6604,51 y1629,02 (väster) x6604,50 y1629,26 (öster)*
Fältarbete: *6-8 juni 2000*
Arkeologisk personal: *Kjell Andersson*
Arkivmaterial: *förvaras på Stockholms läns museum*

Bilaga 1. Situationsplan

Bilaga 2. Anläggnings- och objektbeskrivningar

A1. Härd

Den del av härden som framkom i schaktet var 0,8x0,3 m stor (V-Ö) och ca 0,15 m djup. Härden innehöll enstaka eldpåverkade/skörbrända stenar. I botten av härden påträffades ett glacerat keramikfragment av sen typ. Datering: sentida.

A2. Härd

Härden framträdde i schaktet som en ca 1,2x0,25 m stor (V-Ö) sotig fläck med enstaka 0,15-0,2 m stora stenar i västra kanten.. Härden som var ca 0,2 m djup innehöll inga skörbrända stenar. I ytan påträffades ett tegelfragment samt ett järnfragment. Datering: sentida.

A3 Söpgrop

Gropen var minst 1,5x0,3 m stor (V-Ö) och 0,3 m djup. I gropen påträffades taggtråd och järnfragment. Datering: sentida.

A4 Härd

Härden påträffades i kanten av vägbanan och sträckte sig in under denna på ca 0,3 m djup. Den del som låg i schaktet var 0,6x0,15 m stor (V-Ö) och 0,1 m djup. I härden framkom rikligt med skörbrända stenar (ca 3-7 cm stora), sot och kol. Datering: sannolikt förhistorisk.

A5 Härd

Härden var belägen ca 1 m öster om och i nivå med A4 och sträckte sig liksom denna in under vägbanan. Härden var 0,9x0,1 m stor (V-Ö) inom schaktet och 0,15 m djup. I härden framkom skörbränd sten och sot. Datering: sannolikt förhistorisk.

A6 Murrest

Kallmurad mur av 0,3-0,7 m stora stenar i minst två skikt. Den bevarade murresten är ca 15 m lång, 1 m bred och 0,3-0,5 m hög. Troligen trädgårdsanläggning. Datering: sentida.

OBJ A

Plats för Ormsta bytomt enligt häradskartan över Vallentuna härad upprättad 1902. På platsen syns endast delar av en husgrund i nordväst. Bytomten är omgärdad med täta syrensår.

OBJ B

Skålgropslokal på åt väst sluttande häll. Lokalen består av 13-15 skålgropar inom en ca 1,1x0,4 m stor yta (V-Ö), varav nio stycken ligger på rad i väst-östlig riktning. Skålgroparna är 3-6 cm i diameter och 0,5-1 cm djupa.

OBJ C

Bebyggelselämningar, sentida. Lämningsarna utgörs av en kallmursrest (A6), en brunn samt en trädgårdsgång med stensatta sidor som löper i närmast nord-sydlig riktning över gravfältet. På gravfältets norra del finns också en husgrund registrerad (FMR).